

*М. О. Кравчик,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
загальногуманітарних дисциплін,
Міжнародний гуманітарний університет*

ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФІЇ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

Поняття «ідентичність» в сучасному гуманітарному знанні (психологія, філософія, соціологія, антропологія) є міждисциплінарним і досить широко поширеним. Первинне значення терміна «ідентичність» відповідає автентичності, тотожності, що і зафіксовано в тлумачних словниках. Цей термін походить від класичного латинського «idem», що означає «той самий». Буквальний переклад «identity» дозволяє зафіксувати два значення – упізнання й ототожнення. Запровадження у філософський тезаурус терміна «ідентичність» традиційно пов'язують з іменами філософів XVII ст. Дж. Локка і Д. Юма. Широке використання в психології поняття «ідентичність» асоціюється з іменем Е. Еріксона, який увів у психологічний тезаурус категорію «особистісна ідентичність» [1].

В сучасній соціально-філософській думці поняття ідентичності розглядається в зв'язку з різними феноменами соціокультурного життя людини та суспільства. Ідентичність визначається як багатовимірний і складний феномен, що завдяки якому формується «психологічне уявлення людини про своє «Я», яке характеризується суб'єктивним почуттям своєї індивідуальної самототожності і цілісності, ототожнення людиною самої себе (частково усвідомлене, частково неусвідомлене) з тими чи іншими типологічними категоріями» [2]. Тому дослідники виділяють такі види ідентичності як культурна, етнічна, соціальна, які в свою чергу поділяються на різні пов'язані між собою елементи, а також колективну і особистісну ідентичність.

В сучасному світі проблема ідентичності є досить складною, бо вона пов'язана з глибинною кризою ідентичності, що визначається на різних рівнях – від індивідуального до цивілізаційного. Серед найбільших наслідків руйнування моделей ідентичності в сучасному глобальному світі визначаються такі: втрата індивідом значень і смислів власного існування, відсутність розуміння власної тотожності, що виникає внаслідок складнощів з відповіддю на питання: «хто я є?», «до якої культурно-історичної спільноти я належу?», «до якої етнічної і соціальної групи я належу?» та ін.

Найбільш проблемними серед видів ідентичності є ті, що пов'язані з особистісним та соціальним визначенням людини. Особистісна ідентичність сприяє внутрішній узгодженості «Я» з його зовнішніми проявами (вчинками особи). Соціальна ідентичність пов'язана з самовизначенням індивіда відносно соціальних спільностей. Соціальна ідентичність є важливим компонентом самосвідомості людини, тому що в ній визначається поведінка індивіда, його думки і відчуття, а також цінності. Людина прагне оцінювати себе та свою соціальну спільноту у відношенні до певних інтересів, поглядів, цінностей інших індивідів та спільнот, а також у формуванні образу «ми» і «вони». Соціальна ідентичність виконує низьку важливих функцій: когнітивну, тобто знання про себе як члена певного суспіль-

ства, а також відокремлення «своїх від чужих»; смислову, яка включає ціннісні уявлення про себе і свою групу; емоційну – вміння оцінити значущість своєї групи, емоційна установка щодо своїх та чужих та ін. До складу соціальної ідентичності входять багато компонентів, серед яких може бути визначена професійна ідентичність.

В Україні однією з актуальних задач, що стоять перед сучасною системою вищої освіти, є формування професіонала, готового відповідати постійно зростаючим вимогам ринку праці. Прагнення стати фахівцем в обраному напрямку діяльності передбачає не тільки оволодіння в період навчання у вузі знаннями, вміннями й навичками, а й становлення професійної ідентичності студента. Професійна ідентичність – це складний феномен, який забезпечує людині цілісність, тотожність й визначеність, що формуються в ході професійного навчання спільно зі становленням процесів самовизначення, самоорганізації та персоналізації [3]. Професійна ідентичність займає особливе місце в структурі соціальної ідентичності особистості. Це поняття належить до понять, в яких виражено концептуальне уявлення людини про своє місце в професійній групі чи спільності. Цим поданням супроводжують певні ціннісні і мотиваційні орієнтири, а також суб'єктивне ставлення до своєї професійної приналежності (прийняття або неприйняття).

В сучасних умовах «суспільства знань» у зв'язку із зростанням вимог до професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах та проблемами в становленні особистості професіонала, пов'язаними з пріоритетністю у виборі професії, її затребуваності на ринку праці, вивчення професійної ідентичності набуває особливої актуальності. Різні аспекти професійної ідентичності аналізувалися в роботах Т. А. Антоненко, А. К. Дусавіцького, О. П. Єрмолаєвої, Е. Ф. Зеєра, Ф. З. Кабірова, Н. Л. Іванової, В. Молчанової, Л. Н. Міхальцової, Н. Л. Петрової, Ю. Н. Поваренкова, Л. Б. Шнейдер та ін.

На процес формування професійної ідентичності впливає широкий спектр чинників, які умовно можна розділити на дві великі групи, тісно пов'язані між собою: внутрішні (особистісні) та зовнішні (соціальні). До внутрішніх факторів, що впливають на формування професійної ідентичності, можна віднести: систему цінностей, норм і правил, яких дотримується особистість, її життєві цілі і т. д. До зовнішніх: систему суспільних стереотипів й установок, зокрема про престижність чи неprestижність тих чи інших професій, затребуваності фахівців певного профілю навчання на ринку праці, перспективності їх працевлаштування й т. п. Зв'язок внутрішніх і зовнішніх факторів проявляється в тому, що, в процесі соціалізації, зовнішні чинники впливають на цілі й цінності особистості, у тому числі й професійні. Саме в цьому аспекті вивчення професійної ідентичності пов'язане з проблемами особистісного й професійного самовизначення, становлення, побудови життєвого й професійного шляху, вивчення уявлень про життєвий успіх.

В цьому сенсі викладання вузівського курсу філософії має неабияке значення, оскільки саме цей курс серед інших загальногуманітарних курсів пов'язаний з формуванням особистості студента. Принципово важливим виглядає той факт, що в процесі залучення до філософії студент не тільки засвоює певну суму знань, але й набуває новий соціальний досвід, який безпосередньо впливає на розвиток його особистості та його майбутнє становлення як професіонала. Суттєво значущим для викладання філософії є опанування навичками філософування як способу і методу світорозуміння. Серцевиною філософування є вільнодумство, а головною

ціннісною рисою – толерантність. Отже, філософська культура стає повноправною складовою професіоналізму майбутнього фахівця. Вона сприяє формуванню особистості, яка завжди відкрита до нових знань, вміє адаптуватися до змін, що відбуваються в суспільстві.

Таким чином, головною домінантою при викладанні філософії стає розвиток мотиваційно-сислової сфери особистості, формування і розвиток філософської культури, яка є важливою складовою як особистісної, так само й професійної ідентичності. Основні критерії філософської культури можливо визначити:

- певне опанування спеціальною філософською термінологією, категоріально-понятійним апаратом;
- навички філософського діалогу, філософського дискурсу в цілому;
- незалежне толерантне мислення як світоглядна цінність;
- розвиток здатності до рефлексії як критичного осмислення подій соціальної дійсності;
- реалізація філософування в процесі професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. – М. : Прогресс, 1996. – 344 с.
2. Мадей Н. М. Проблема культурної ідентичності [Електронний ресурс] / Курс лекцій. – Режим доступу: lpu.edu.ua/faculty/Phil/Kaf_kult/Publications/kult_identyty_madey.pdf
3. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность : теория, эксперимент, тренинг / Л. Б. Шнейдер. – М. : изд-во МПСИ, 2004. – 600 с.

Т. О. Крижановська,
*кандидат філософських наук, доцент кафедри
загальногуманітарних дисциплін,
Міжнародний гуманітарний університет*

ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНІСТЬ ЯК ТЕМА ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ДУМКИ

Зміна філософських дискурсів, яку можна було спостерігати протягом минулого століття, виявила гостру нагальність перегляду соціальних проблем і соціально-філософських теорій з нової методологічної позиції. Сучасна соціально-теоретична думка прагне подолати вади як методологічного холізму, так і методологічного індивідуалізму, і спрямовує свою увагу, здебільшого, на осягнення відносин між соціальними суб'єктами. Увага до сфери «інтер», як сумісного простору існування людей відбиває новий теоретичний погляд на суспільство, відповідає формуванню нової соціальної парадигми.

Звернення до тематики Іншого переводить монологічну мову класичної філософії, яка спрямовувала суб'єкта або на об'єкт, або на самого себе, на Іншого, як наслідок спонтанної спрямованості людини. Теоретична раціоналізована діяльність, коли суб'єкт або об'єкт аналізується виходячи з отриманого результату, поступається місцем події безпосереднього обміну між особистісними цілісностями, світами, що зберігають свої особливості. У результаті такого зміщення традиційний спосіб передачі смислу у вигляді теоретичної, інформативної телеологічності або діалектичності трансформується у такий спосіб смис-